

TEZAUROL DE MONEDE FEUDALE DE LA OHABA STREIULUI (sec. XVI)

OLIMPIA PALAMARIU

Descoperit întâmplător în primăvara anului 1957, în localitatea Ohaba Streiului, de către cetățeanul Samoilă Dănesc, acest tezaur se compune din 600 de denari. El a fost ascuns într-un ulcior de pământ, confecționat dintr-o pastă de culoare gălbuie, ornamentat pe burtă cu motive geometrice roșcate iar în jurul gîtului cu incizii fine concentrice. Ulciorul are înălțimea de 20 cm, diametrul gurii de 2 cm și diametrul fundului de 8 cm. Are formă bitronconică și este prevăzut cu o toartă lățită care se prinde de gura vasului printr-un manșon pronunțat.

Dăm mai jos descrierea tezaurului pe țări, monarhi și ani de emisiune :

UNGARIA

Vladislav II (1490—1516)

- 1— 6. Denari de argint bătuți la Kremnitz (K—G)
1509 (1 buc.)
1510 (1 buc.)
1511 (1 buc.)
1516 (1 buc.)
1519 (2 buc.)

Ludovic II (1516—1526)

- 7— 15. Denari de argint bătuți la Kremnitz (K—B ; K—A ; L—K)
1525 (2 buc.)
1526 (6 buc.)
1527 (1 buc.)
16. Denari de argint bătuți la Buda (B—A)
1526 (1 buc.)
17— 19. Denari de argint bătuți la Kassau (C+crin)
1526 (3 buc.)

AUSTRIA

Ferdinand I (1527—1564)

- 20—594. Denari de argint bătuți la Kremnitz pentru Ungaria (K—B)
1527 (1 buc.)
1528 (17 buc.)
1529 (18 buc.)
1530 (27 buc.)
1531 (17 buc.)

1532 (17 buc.)
1533 (16 buc.)
1534 (18 buc.)
1535 (25 buc.)
1536 (31 buc.)
1537 (22 buc.)
1538 (25 buc.)
1539 (28 buc.)
1540 (26 buc.)
1541 (27 buc.)
1542 (33 buc.)
1543 (32 buc.)
1544 (25 buc.)
1545 (33 buc.)
1546 (27 buc.)
1547 (25 buc.)
1548 (23 buc.)
1549 (29 buc.)
1550 (14 buc.)
1551 (11 buc.)
1552 (2 buc.)
f.a. (6 buc.)

- 595—596. Denari de argint bătuți la Sibiu pentru Transilvania (H—P)
1552 (2 buc.)
597. Denar de argint bătut la Baia Mare pentru Transilvania (N—B)
1536 (1 buc.)
- 598—599. Denari de argint bătuți la Cracovia pentru Polonia (S—A)
1531 (2 buc.)
600. Denar de argint bătut la Kassau (C+crin) pentru Boemia
1531 (1 buc.)

Conținutul tezaurului pe emitenți este următorul: 6 denari de la Vladislav al II-lea datați între 1509—1516; 13 denari de la Ludovic al II-lea datați între 1519—1526 și 581 de denari de la Ferdinand I dintre anii 1527—1552, eșalonându-se pe o perioadă de 43 de ani.

Cele mai vechi monede din tezaur provin de la Vladislav al II-lea, regele Ungariei (1490—1516) și sînt bătute în monetăria de la Kremnitz, fapt absolut normal dacă ținem seama că regele interzisese baterea monedelor de argint în altă parte¹. Ele au pe avers legenda WLADISLAI R(ex) VNGARIE, milesimul și scutul cu urmele Ungariei, Dalmației, Boemiei și aquilla iagellonă care înlocuiește leul după anul 1503. Pe revers legenda PATRONA VNGARIE și Madona pe tron cu pruncul în orașul stîng și numai cu coroană pe cap.

O altă categorie de monede din acest tezaur sînt denarii de la Ludovic al II-lea rege al Ungariei între 1516—1526. Și în timpul lui, Kremnitzul rămîne monetăria principală, ocupîndu-se pînă în 1521 cu precădere de baterea banilor de argint. După această dată, baterea monedelor va reîncepe la Kassau². Cu toate că aceste monede sînt bătute pînă în

1. C-ța Știrbu, C.M. Petolescu, P. Stancu, Un tezaur din secolul al XVI-lea descoperit în satul Buhăieni, com. Andrieșeni, jud. Iași, în Cercetări numismatice, I, M.I.R.S.R., Bucu rești, 1978, p. 44.

2. Ibidem.

1526, anul bătăliei de la Mohacs, ele continuă să circule până la sfârșitul secolului al XVI-lea și chiar la începutul celui de al XVII-lea, ceea ce dovedește cu siguranță lipsa acută de pe piața Transilvaniei a monedei mărunte de largă circulație³. Tipul aversului și reversului este identic cu a denarilor emiși de Vladislav iar legenda aversului este LVDOVICUS REX VNGARIE. Cele 13 emisiuni provin din monetăriile de la Kremnitz (9), Kassau (3) și Buda (1).

Monedele emise de Ferdinand I (1527—1564), aflate în tezaur, sînt cele mai numeroase — 581 de bucăți și provin din monetăriile de la Kremnitz (575), Sibiu (2), Baia Mare (1), Cracovia (2) și Kassau (1). Ele reprezintă cronologic ultimele monele din tezaur. Pe avers alături de legenda FERDINANDVS D(ei) G(ratia) R(ex) VNGARIE au reprezentat scutul cu armele Ungariei, Dalmației, Boemiei și scutul austriac deoarece monedele au fost bătute pentru Ungaria de Ferdinand, în calitate de împărat al Austriei. Este necesar să precizăm că, deși ele sînt bătute în vechile monetării ale Ungariei, în Transilvania, Boemia, Polonia ele sînt emisiuni austriece pentru provincia sau țara unde s-a efectuat baterea întrucît veniturile realizate intrau în tezaurul imperial⁴. Pe revers aceste monede au legenda PATRONA VNGARIE și Madona pe tron, cu pruncul în stînga și cu coroană.

Monetăria de la Kremnitz a avut o mare importanță în secolul al XVI-lea pentru Transilvania și Ungaria, de aici răspîndindu-se cantități mari de monedă mărunță, mai ales denari, care au avut o circulație mare și în țările române, fiind prezenți în tezaurile din secolul al XVI-lea din Țara Românească ca cele de la Ulmeni, Nanov, Ploiești sau Tîrgoviște și în cele din Moldova de la Borzești, Arsura, Zăpodeni și Buhăieni⁵, căile de pătrundere constituindu-le fie relațiile comerciale, fie prezența unor trupe de mercenari străini.

Din punct de vedere valoric, tezaurul nostru se cifrează la 600 de denari. Judecînd după valoarea modestă și după faptul că se compune numai din monedă mărunță, se pare că el a aparținut unui om de condiție modestă, ajungînd în posesia proprietarului în urma unei vînzări mai importante (cîteva oi, fin sau lemne). Anul ultimei emisiuni din tezaur, 1552, ne indică și momentul ascunderii lui în pămînt. Acest lucru trebuie pus în legătură cu frămîntările care au zguduit Transilvania aproape o jumătate de secol. După cum se știe victoria oștilor turcești împotriva celor feudale maghiare de la Mohács din 29 august 1526 a însemnat dezmembrarea Ungariei feudale și căderea unei mari părți, mai ales de sud, centrale precum și a sud-vestului țării noastre (Banatul) sub stăpînire otomană. Ungaria de nord a intrat în stăpînirea coroanei de Habsburg, iar Transilvania a devenit principat autonom. Pentru tronul Ungariei devenit vacant se luptau mai ales doi candidați — Ioan Zápolya, voievodul Transilvaniei, care se considera singurul urmaș îndreptățit al

3. Gh. Anghel, *Un tezaur de monede feudale din sec. al XVI-lea descoperit la Alba Iulia, în Apulum, XI, 1973, p. 379.*

4. Gh. Anghel, *Un tezaur de argint din sec. al XVI-lea, descoperit la Lăpușnic (r. Ila), în Sargetia, IV, 1966, p. 117.*

5. C-ța Știrbu, C.M. Petolescu, P. Stancu, *op. cit.*, p. 118.

coroanei Ungariei, sprijinit mai ales de nobilimea mică și mijlocie și Ferdinand de Habsburg sprijinit de marea nobilime ⁶.

La acest conflict care durează aproape două secole și care este continuat și de către urmașii lui Ferdinand și Zapolya, se alătură și Imperiul otoman interesat în extinderea stăpînirii asupra Transilvaniei. Teatrul principal al luptelor între Zapolya și Ferdinand și urmașilor lor și turci, este mai ales, în părțile mărginașe (Partium) ale Transilvaniei : în comitatele Arad, Zărand, Bihor și în Banat. În felul acesta părțile Aradului cu cetățile Lipova și Șoimuș vor deveni locul unor operațiuni militar-politice importante în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, valea Mureșului reprezentînd poarta principală de intrare în Transilvania de nord, venind cînspre vest. Aceste lupte vor avea uneori caracterul unor ciocniri locale, altelei vor avea loc adevărate bătălii între armate puternice.

După repetate încercări în anul 1552 un asediu energetic al acestora se soldează cu ocuparea cetății și orașului Lipova și Șoimuș. Lipova trece acum în stăpînirea turcească devenind sediul unui sandjac turcesc pînă la reocuparea lui ⁷.

Se pare că acest eveniment petrecut în comitatul vecin l-a determinat pe proprietarul tezaurului să-l pună la adăpost, îngropîndu-l.

Referindu-ne la importanța tezaurului, considerăm noi, că aceasta rezidă din faptul că alături de izvoarele scrise, tezaurul de la Ohaba Strei și în general toate descoperirile din sec. XVI nu fac altceva decît să confirme odată în plus unele fenomene social-politice, caracteristice Transilvaniei în această perioadă.

LE TRÉSOR DES MONNAIES FÉODALES DE OHABA—STREI (LE XVI-ÈME SIÈCLE)

R é s u m é

Le trésor qui fait l'objet de ce communication on compose de 600 denari, et il a été découvert occasionnellement dans le printemps de l'année 1957 dans le localité Ohaba—Strei.

Les monnaies du trésor ont été émis en l'Hungroie et l'Autriche par Vladislav II, Ludovic II et Ferdinand I.

Du point de vue de la valeur le trésor s'élève à la somme de 600 denari, en appartenant à un homme d'une condition modeste.

Les plus récents pièces du trésor on datent le 1552 et nous permettent apprecier que le trésor a été caché parcequ'il était un état d'incertitude en Transylvanie. créc 'a cause des luttes entre Ioan Zapolya et Ferdinand, après lesquelles a été étendue la domination ottomane en Transylvanie.

6. Din Istoria Transilvaniei, Ed. Acad. R.P.R., I, 1961, p. 176.

7. Istoria României, Ed. Acad. R.P.R., III, București, 1964, p. 336.